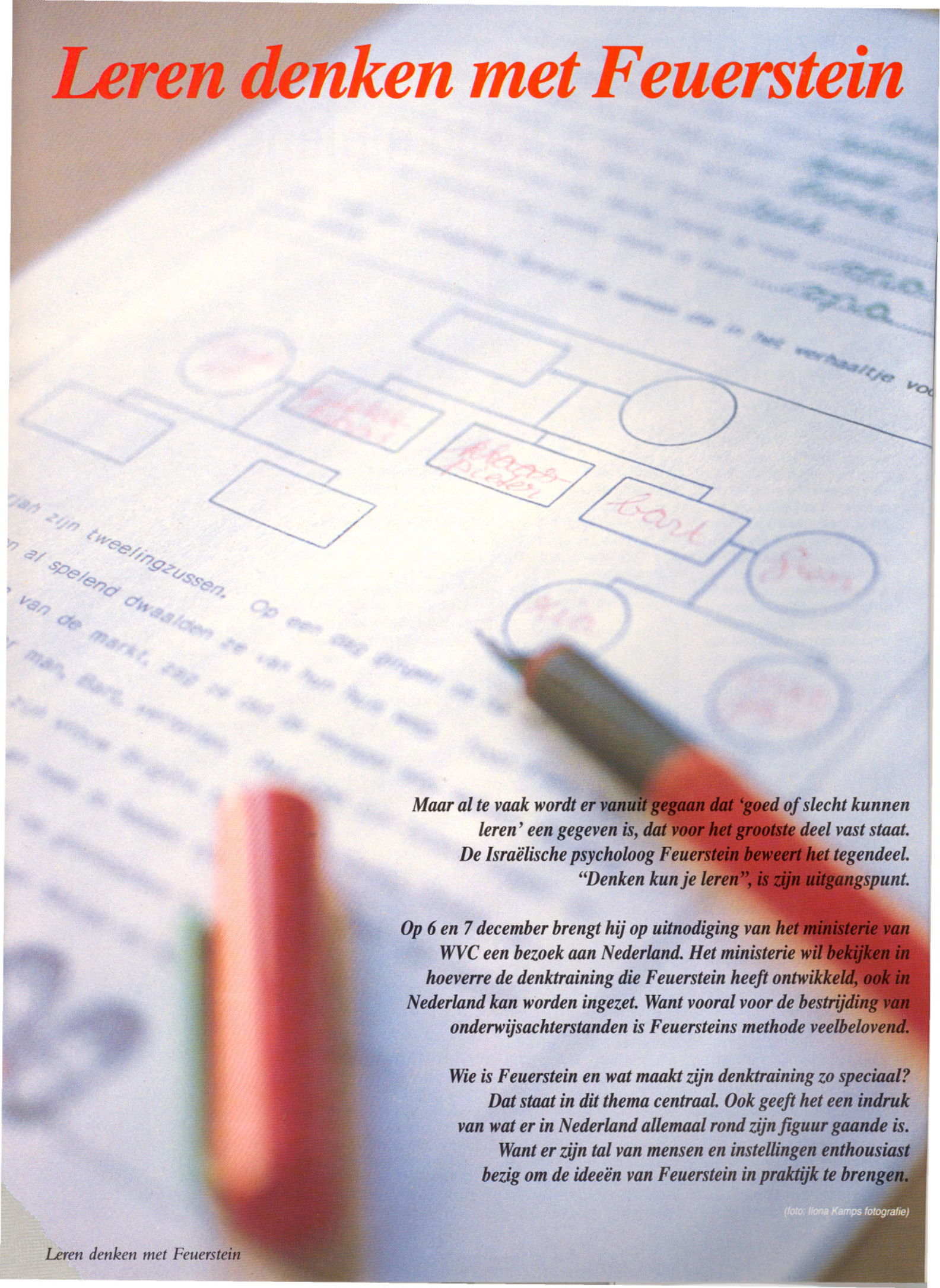

Leren denken met Feuerstein

Maar al te vaak wordt er vanuit gegaan dat 'goed of slecht kunnen leren' een gegeven is, dat voor het grootste deel vast staat. De Israëliëische psycholoog Feuerstein beweert het tegendeel. "Denken kun je leren", is zijn uitgangspunt.

Op 6 en 7 december brengt hij op uitnodiging van het ministerie van WVC een bezoek aan Nederland. Het ministerie wil bekijken in hoeverre de denktraining die Feuerstein heeft ontwikkeld, ook in Nederland kan worden ingezet. Want vooral voor de bestrijding van onderwijsachterstanden is Feuersteins methode veelbelovend.

Wie is Feuerstein en wat maakt zijn denktraining zo speciaal? Dat staat in dit thema centraal. Ook geeft het een indruk van wat er in Nederland allemaal rond zijn figuur gaande is. Want er zijn tal van mensen en instellingen enthousiast bezig om de ideeën van Feuerstein in praktijk te brengen.

(foto: Ilona Kamps fotografie)

Een onwrikbaar geloof in de veranderbaarheid van mensen

door Manon Ruijters

Reuven Feuerstein werkte na WO II aan een methode om Joodse jongeren, afkomstig uit allerlei culturen en vaak met grote ontwikkelingsachterstanden, in de Israëlische maatschappij te integreren. Met succes. Door een uitgekende denktraining gingen 'hopeloze gevallen' opeens met sprongen vooruit. Inmiddels vindt dit programma toepassingen over de hele wereld en voor uiteenlopende groepen; van geestelijk gehandicapten tot hoogbegaafden. Maar alle toepassingen hebben één ding gemeen: Feuersteins persoonlijkheid drukt een bepalende stempel op de manier van werken. Manon Ruijters reisde afgelopen zomer naar Israël voor een opleiding en een persoonlijke ontmoeting met deze goeroe.

Het is maandag-ochtend, 19 juli 1993. Nabij Jeruzalem, in Shoresh vinden de jaarlijkse workshops rond het Feuerstein-programma plaats. Ruim tweehonderd personen van vierentwintig verschillende nationaliteiten zijn hier bij elkaar. De diversiteit van personen en hun beroepen zouden model kunnen staan voor de grote variëteit in toepassingen die het Feuerstein-programma kent.

Hoewel het nog vroeg in de ochtend is, zie je al reikende halzen en vorsende blikken, op zoek naar Feuerstein. Geruime tijd voor de opening van de workshops ontstaat er een plotselinge samenloop van mensen in de hal. Naar later blijkt: het signaal dat Feuerstein aanwezig is. De van foto's bekende baret en baard zijn telkens slechts korte ogenblikken zichtbaar, voordat ze weer tussen de menigte verdwijnen.

Pas tijdens de opening is er gelegenheid deze goeroe eens wat rustiger te bekijken. In een Amerikaans tijdschrift werd hij ooit treffend omschreven als 'touched by history', met de 'bearing of an Old Testament figure'.

Onder de oversized baret kijken innemende ogen onderzoekend de zaal in. Het is niet de blik van een spreker die in kort tijdsbestek 'het' publiek inschat. Nee, het is de blik van een leider die geen stukje informatie wil missen om zich een goed beeld te kunnen vormen van 'zijn' publiek. Want het is *zijn* publiek, deze grote heterogene groep mensen die gekomen is om zich te scholen in het interventieprogramma, het onderzoekprogramma, of om de opleiding tot trainer van leerkrachten te ontvangen. Pas nadat de hele zaal met zijn blik is afgetaast komt de lach, die even sterk bij zijn image hoort als zijn baret, terug.

De eerste dagen blijft het druk rond Feuerstein. Maar nadat de ergste storm geluwd is, ontstaan er mogelijkheden om nader kennis met hem te maken. De warmte waarmee iedereen over hem spreekt, wordt na een persoonlijke ontmoeting met

hem, heel begrijpelijk. Ondanks de grote hoeveelheid mensen waarmee hij kennis maakt, blijft hij een niet afnemende interesse tonen in de mensen om hem heen. Hij spreekt iedereen bij zijn naam aan. Hij neemt de tijd om overal een praatje te maken. De energieke manier waarop hij mensen benadert, verradt zijn leeftijd van tweeënzeventig jaar bepaald niet. Onvermoeibaar grijpt hij in zijn gesprekken terug op eerdere ontmoetingen. Herhaaldelijk informeert hij naar probleemsituaties die eigen zijn aan het werkveld of aan het land van herkomst van zijn gesprekspartner.

Reuven Feuerstein bij aankomst in Shoresh (Israël) waar de jaarlijkse zomercursussen plaatsvinden. (foto: Manon Ruijters)

Loopbaan

Feuerstein werd geboren in 1921 in een klein stadje 'Botoshany', in Roemenië. Hij groeide op in een gezin van negen kinderen. Zijn vader was een raadsman voor de Joden in het dorp. In zijn ouderlijk huis stonden het familieleven, het leren en wederzijds respect centraal. De impact die zijn jeugd en zijn ouders op hem hadden was groot. Eén van zijn eerste grote werken (*Instrumental Enrichment*) is dan ook aan zijn ouders opgedragen. Zijn loopbaan begon hij als leerkracht. Vervolgens werkte en studeerde hij in Jeruzalem en Genève. Hij promoveerde uiteindelijk aan de Sorbonne te Parijs, in de ontwikkelings-psychologie. Invloeden van Piaget en Rey, bij wie hij studeerde, zijn duidelijk in zijn werk terug te vinden. Tijdens zijn studie begon Feuerstein te werken voor de *Youth Aliyah*. Deze organisatie is verantwoordelijk voor de integratie van Joodse jongeren in Israël. Jongeren uit uiteenlopende culturen moesten

worden ontvangen, geclassificeerd en klaargestoomd voor het burgerschap in een nieuw land. Ter ondersteuning van deze belangrijke taak werd gebruik gemaakt van een grote hoeveelheid testen. Deze moesten de mogelijkheden van elk individu zo goed mogelijk inschatten, en de schoolloopbaan een zo optimaal mogelijk perspectief geven.

Helaas bleken deze testen ontoereikend. Waar ze over het algemeen wel in slaagden was weer te geven wat het kind tot op dat moment had geleerd, of liever gezegd niet had geleerd. Maar de testen gaven geen inzicht in het potentieel van deze kinderen.

Veranderbaar

In reactie hierop keert Feuerstein zich af van de klassieke testen en start met zijn collega's het ontwikkelen van een dynamische aanpak. Dit leidt uiteindelijk tot het *Learning Potential Assessment Device*, en later tot het interventie-programma *Instrumental Enrichment*. De open benadering ten opzichte van de hem omringende personen en het intensieve geloof in ieders capaciteiten, die altijd direct zichtbaar wordt in zijn contact met anderen, komen ook in zijn werk uitdrukkelijk naar voren. Iedereen is veranderbaar. Wat een mens nu weet, zegt maar heel weinig over wat hij kan bereiken. Het gaat er niet eens om wat je al weet, maar om wat je doet met wat je geleerd hebt.

Met deze benadering kiest Feuerstein zeker niet voor de gemakkelijkste weg; niet voor zichzelf en de trainers, maar ook niet voor de kinderen en jongeren waarmee hij werkt. Om dit te illustreren vertelde Feuerstein tijdens de zomercursus dat hij recent

telijk een brief had ontvangen van één van zijn oud-leerlingen. Zij schreef hem dat hij altijd enorme hoge eisen aan hen had gesteld: "Jij wilde meer dan wij konden geven". Zij vervolgde dat zij altijd een *prisoner of gratitude* was geweest. Zij konden immers niet teruggeven wat ze van hem ontvangen hadden. "Nu pas", vervolgde zij, "heb ik mij eindelijk verlost van deze ketenen."

Deze ontboezeming zou veel leerkrachten in verlegenheid hebben gebracht, zich realiserend welke druk dit op het kind moet hebben gelegd. Maar Feuerstein reageerde met: "I have succeeded, ...wat een ontwikkeling van de persoonlijkheid, wat een wil!" Zichzelf daarna relativerend met de opmerking "Maar een persoon is gelukkig nooit voorspelbaar, je weet nooit of het zal lukken." Daarmee gaf hij ook aan dat het bereikte succes slechts gedeeltelijk op zijn conto kan worden geschreven. De leerling en begeleider samen hebben de basis voor dit slagen gelegd.

Overleven

Ondanks Feuersteins hoge leeftijd, verspreidt hij een indruk van activiteit en bedrijvigheid. Gedurende vijftig jaar heeft hij met zijn collega's gewerkt aan het uitbalanceren en verfijnen van het programma, en hij verwacht dat het programma een continue ontwikkeling zal doormaken. Nog zeer regelmatig ontmoet en werkt hij met kinderen en jongeren. Toch hecht hij steeds meer belang aan de verspreiding van zijn gedachtegoed, zodat het programma hemzelf zal overleven. Het opwekken van belangstelling voor het werk en het trainen van mensen komt steeds meer op de voorgrond. Hij stopt steeds

meer energie in het schrijven over zijn trainingsprogramma's. Ook in Nederland is er aandacht voor de verspreiding van zijn werk. Gestart is binnen het speciaal onderwijs en het onderwijs aan hoog-begaafden. Momenteel gaat de aandacht ook uit naar het gebruik van het programma voor de inpassing en ondersteuning van allochtone groepen in de Nederlandse samenleving. In Israël is de Feuerstein-benadering oorspronkelijk ook ontstaan vanuit het zoeken naar oplossingen rond de problematiek van immigranten. Het heeft dan ook volop Feuersteins belangstelling. In het kader hiervan brengt hij in december een bezoek aan Nederland om met deskundigen over deze problematiek van gedachten te wisselen.

Ondanks de veranderingen in zijn werkzaamheden, wordt de constante nog steeds gevormd door het uitgangspunt van Feuersteins werk: het geloof in de modificeerbaarheid van de mens. Zijn manier van benaderen van het 'verstand' en van de 'ontwikkelingsmogelijkheden' van een individu houdt een belofte in voor iedereen die hulp behoeft, ongeacht herkomst, aard van de stoornis of leeftijd.

En deze manier van benaderen van het 'verstand' en van de 'ontwikkelingsmogelijkheden' van een individu houdt daarnaast een minstens even grote uitdaging in voor iedereen die met het programma werkt. "Want," zegt Feuerstein, "wanneer je echt betrokken bent, dan zul je zeggen: 'Ik kan niet anders, ik moet helpen'".

Feuerstein: "Als je echt betrokken bent, zul je zeggen: 'Ik kan niet anders, ik moet helpen.'" (foto: Manon Ruijters)